

Klasseværelset, kroppen og teknologien – fra landsbyskole til interaktionssamfund, 2004

Grevy, Carlo (2004): Klasseværelset, kroppen og teknologien - fra landsbyskole til interaktionssamfund. I: *Emergens* 3, 2-15, 2004, CVU Sønderjyllands hjemmeside.

EMERGENS

[e-tidsskrift for professions- og praksisforskning ved CVU Sønderjylland](#)

[Emergens kommer af det latinske *emergentia* og betyder det forhold, at der ved en helhed dukker særlige egenskaber op, som ikke kan forklares ud fra de enkelte deles egenskaber.](#)

[Nr. 3, 2004](#)

Klasseværelset, kroppen og teknologien - fra landsbyskole til interaktionssamfund

Af seminarieadjunkt, ph.d. Carlo Grevy

Vores syn på undervisning

Hvad er fjernundervisning – og hvorfor er det så godt? Det er et tilbagevendende spørgsmål i den igangværende debat om vores måder at undervise på. På alle niveauer i skolesystemet fra folkeskole, gymnasier og seminarier – herunder diplom-uddannelserne - til de højere læreanstalter tages der nu nye og helt grundlæggende anderledes skridt til at inddrage informationsteknologi i undervisningen. Det gør man på forskellig vis ved bl.a. at stille computere til rådighed for eleverne og de studerende. Man gør det også ved at tilbyde kurser eller hele uddannelser som ”fjernundervisning”. Den sidste måde at anvende informationsteknologi er nok den mest radikale, for den har konsekvenser for den måde, man normalt opfatter undervisning på, hvor man ser et klasseværelse fyldt med elever og studerende og en lærer.

Med det ny fjernundervisningskoncept er der lagt op til at nytænke begreber som læring, uddannelse, skole og undervisning, for vores almindelige forforståelse slår ikke længere til. Hvis vi vil fastholde de pædagogiske idealer om, at den bedste undervisning finder sted i et klasselokale i en bestemt fredfyldt eller ophøjet stemning, og hvor læreren – i sjældne stunder – formår at løfte sine tilhørere og sig selv op på et højere niveau, hvor stoffet, indsigten og pædagogikken går op i en højere enhed, så kommer vi ikke til at beskæftige os med en tidssvarende pædagogik. Så bliver det nostalgi og fastholdelse i en række anakronismer fra et for længst udslidt paradigme. Det danske samfund er ikke længere et landsbysamfund – og vi kan ikke længere opretholde billeder eller idealer fra et sådant samfund. Det moderne samfund fungerer i dets anvendelse af viden og kundskaber ganske anderledes end landsbysamfundet – så hvis vi pædagogisk går rundt med idealer og billeder af undervisning inde i hovedet, der minder om skolen i ”Det lille hus på prærien”, så går det galt.

I denne artikel vil jeg præsentere et nyt syn på det, vi kalder fjernundervisning eller onlinelæringsmiljøer. Mange af de forestillinger, vi har om undervisning, har sin rod i idealer i en forgangen samfundsstruktur. Jeg vil se på, hvordan vi ved at forholde os visuelt og begrebsmæssigt kritiske til disse forestillinger kan komme til at se de nye it-baserede undervisningsformer – som betegnes *interaktionsundervisning* – som en langt mere tidssvarende måde at tænke læring på.

Det sociale element i fjernundervisning

Det går galt, hvis vi hver gang, vi skal tale om fjernundervisning, taler om det som en kompensation for almindelig undervisning eller en undervisningsform, der er mindre værd. Derfor har jeg også indledningsvis stillet et positivt spørgsmål, om hvad der er godt ved fjernundervisning – for udgangspunktet er, at det er noget godt. På CVU Sønderjylland har vi på lærerseminariet med succes uddannet lærere via fjernundervisning – og efter sommerferien er hold på PD-studiet og på pædagoguddannelsen startet op som fjernundervisning. I udgangspunktet i en artikel fra ”Børn og Unge” stiller man sig omvendt kritiske – ”Digitale pædagoger”, står der i titlen. Artiklens forfatter, Niels Ole Krogh fra BUPL, indleder artiklen:

”En uddannelse med en massiv amputering af relationerne mellem mennesker. En uddannelse der er lige så krævede om ikke mere end den ordinære. Så skarpt står fronterne over for hinanden i spørgsmålet om seminarernes [sic!] nye uddannelser, hvor computeren i hjemmet i langt den overvejende tid er skiftet ud med de medstuderende i klasselokalet”.

Selvom der her tages pænt hensyn til begge sider i debatten, er linjen dog allerede lagt med titlen, for hvem vil være kold og ”digital”, når det handler om mennesker? Og kan man være ”social” på fjernundervisningsuddannelsen, spørger Niels Ole Krogh så afdelingsleder på pædagogseminariet i Haderslev, Peter Thode Jensen, der afviser, at det sociale element skulle mangle.

Men det er da også noget at spørge ham om – med mindre man da ønsker at stille retoriske spørgsmål. For hvordan kunne man forestille sig, at man ikke kunne være social, fordi man sad foran en computer? Computere bruges til at kommunikere med – og det er vel det, artiklens forfatter spørger til? Og skulle det, at man bruger computeren til at kommunikere med og ikke fx telefonen eller almindelige breve, have noget at gøre med, om man skulle være ”social”? Men måden at spørge på ligger jo i forlængelse af samme begrænsede perspektiv, som forfatteren lægger for dagen i overskriften om de digitale pædagoger. For nok er computeren digital, men det bliver det, der siges via computeren, det, der tegnes, de tanker eller de billeder, eller de mennesker, der bruger computeren til at kommunikere med, hverken mere eller mindre digitale af.

Hvis man spørger, om hvorvidt man kan være social, når man undervises via computere, kan det for mig at se reelt set kun skyldes, at man har en bestemt forestilling om, hvad det er at være ”social”. Man har et bestemt billede af, at mennesker er sammen på en ganske bestemt måde og taler sammen på en bestemt måde. Mennesker kan dog sagtens være sociale uden at være i samme rum – og mennesker kan også sagtens være sociale uden at kommunikere med hinanden på samme tidspunkt. Det ved mennesker, der kender til at skrive lange og eftertænksomme breve til hinanden; kommunikationen her er ikke blot tidsmæssig forskudt, den er også rumligt forskudt. Så at en anden teknologi kommer ind i billedet, har ikke noget med reduceringen af det sociale element at gøre. Snarere omvendt. Teknologi har det med at øge mulighederne for kommunikation – både kvantitativt og kvalitativt – og derfor også for at øge mulighederne for at være social. Derfor er svaret her egentlig ikke kun, at det sociale ikke mangler. Det sociale løftes med den ny teknologi tværtom op i nye højder, ind i nye dimen-

sioner på en samfundsmæssig og tidsmæssig langt mere adækvat måde, end klasserummet kan præstere at gøre.

Når kroppene kommer i vejen for læring – fra image til identitet

At mødes er ikke altid hensigtsmæssigt. I hvert fald ikke, hvis vi hermed mener at mødes fysisk. Det ved enhver, der selv har siddet til møde enten i forbindelse med sit arbejde, i sin forening eller på et kursus. Det kan godt være, at mødet har dækket nogle ”sociale” funktioner – men det er ikke sikkert, at det var hensigten med mødet. I Danmark har vi en meget udbredt mødekultur, som kommer til udtryk i bl.a. vores rige foreningsliv. Vi mødes fysisk i alle mulige sociale sammenhænge og med alle mulige formål. Men når talen kommer på læring, er det at mødes ikke altid hensigtsmæssigt. Det at mødes kan endda komme i vejen for læring.

Det samme gælder naturligvis, når man mødes i klasseværelset. Det er ikke altid, at det er hensigtsmæssigt for netop læringen, at man er sammen – men det opfylder altid en række formål, legale såvel som mindre legale. Når vi taler om uddannelser, er vi for mig at se ofte helt og holdent begrænset af vores kulturelle måde at vurdere sammenkomster på. Det at lære og det at være sammen fysisk sammenkædes på en højst besynderlig intim måde – men da det er en basal del af et paradigme om læring, som vores skolesystem drøftes inden for, er det nogle gange vanskeligt at komme videre til et mere hensigtsmæssigt paradigme. Grundlæggende drejer det sig om, at vi er vant til at tale om en række sociale forhold på en bestemt måde. Det drejer sig bl.a. om:

Måder at være sammen på
Måder at tale sammen på
Måder at være sociale på
Måder at være kreative på

Vi forestiller os ofte, at hvis vi skal være ”rigtigt” sammen, så skal vi også være fysisk sammen. Hvis vi siger, at nogen ”taler sammen”, forestiller vi os ofte kun to personer, som står ved siden af eller over for hinanden i samtale. Det samme gælder det sociale – og det kreative iscenesættes også ofte i et bestemt rum rensset for ”digitale” medier. Men der er tale om, at vi her tænker på tingene på en bestemt begrænset måde. To eller flere mennesker kan sagtens være ”sammen”, selvom de fysisk ikke er i samme rum eller kan se hinanden. Via drøftelser formidlet elektronisk over internettet kan de sågar være endnu tættere på hinanden end i et klasseværelse, fordi der ikke kommer alle mulige forstyrrende elementer imellem. Og man kan godt være kreativ, selvom man sidder foran sin computer, for det at bruge skærmen og tastaturet som redskab i stedet for blyanten frigør en række ressourcer for den skrivende, så han i langt højere grad kan slippe kreativiteten løs. Moderne undervisningsmetoder skal ikke samtænkes med tidligere tiders landsbysamfund, deres gadekær eller for den sags skyld livet på prærien.

At lægge hele kurser og uddannelser til rette som fjernundervisning – hvor man naturligvis mødes jævnligt for at løse opgaver, som mere hensigtsmæssigt løses i sådanne fora – er langt mere hensigtsmæssigt end at mødes. Alt andet lige foregår meget af læringen i den almindelige klasserumsundervisning *mellem* møderne, i forberedelsen, i fordybelsen foran bogen eller skærmen. Sagen er nemlig, at den nye fjernundervisning i langt højere grad gør det muligt for elever og studerende at være sammen, at tale sammen, at være sociale og kreative.

Via brug af internettet kan de nemlig være sammen meget oftere og med dem, de vil, end fysikken, transporttider og transportudgifter normalt giver mulighed for. Det er ikke kun i selve fjernundervisningen, de studerende typisk mødes – successivt – i deres grupper eller i større fora. De kender det også fra sms-fællesskaber, chatrum og internet-interessegrupper, som i høj grad udgør mange unge

menneskers primære fællesskaber – selvom de naturligvis godt kan *mødes fysisk* engang imellem også.

På de internetopkoblede computere kan man også i langt højere grad ”tale sammen”. Man kan nemlig tale med alle på en gang, samtidig med at man taler individuelt med andre – uden at tale i munden på hinanden. Al kommunikation foregår nemlig skriftligt. Alle meddelelser kan differentieret stilles til rådighed for enkeltpersoner eller grupper – og de kan læses, og indholdet kan tilegnes i modtagernes individuelle tempo. Det er en differentiering, som mødebaseret undervisning ikke giver mulighed for. Samtalerne har her en tendens til at blive mere forpligtende, mere velovervejede og derfor meget sociale. I sådanne samtaler kommer man ofte tættere på hinanden og mere ind under huden, end man gør i normale klassesammenhænge. At man nogle gange synes, at man er tæt på hinanden i klasseværelset, skyldes måske, at kroppene snyder – så man tror, at man er tættere på hinanden. Alt andet lige må man sige, at hvis der inden for et bestemt tidsrum – fx en uge – har været måske ti gange så meget kommunikation, som der ville have været i et klasserum, så er man i onlinelæringsmiljøet tættere på hinanden end i den traditionelle skoleform.

Tilsvarende har kreativiteten det bedre i et miljø, hvor man kan blive inspireret af alle de andres dialoger. Siger man mere, lærer man mere. Skriver man mere, lærer man mere – og man får i den forbindelse også flere ideer og løsningsforslag. Det er kreativitet.

Man kan sige, at hvor kroppen kommer i vejen for læringen i klasserumsundervisningen, der brillerer fjernundervisningen netop ved kroppens fravær. Naturligvis er kroppen til stede i læringen – alt andet ville være uladsiggørligt. Vi lærer netop, fordi vi også har kontakt med vores krop. Men det er ikke pointen. Sagen er, at vi bedre lærer med vores egen krop, når de andres kroppe ikke er til stede. Vi kan netop have kroppen med foran skærmen.

Kroppen kommer i vejen i mange sammenhænge. Den kommer fx i vejen ved blot at fylde op. Det er den klassiske problemstilling, som identificeres ved talen om de høje klassekvotienter. Men kroppen bærer også på en mængde kulturelt og sociologisk stof.

Med sin sociale baggrund fremtræder man i fællesskaber med et image, som alle i gruppen forholder sig til – på godt og ondt. Det giver sig udtryk i alt fra tøjsmag til hårfarvning. Det, som folk siger, modtages via et skrap blik for detaljen – og alt efter fx et bestemt valg af mærkevare kategoriseres det sagte som bl.a. troværdigt, interessant eller ligegyldigt. I den internetbaserede kommunikation er det ikke image, der fokuseres på, men det sagte.

Det samme gælder kønnet. Ud over de forstyrrelser, fortryllelser, sympatier og antisympatier kroppene via deres forskellige køn kommer ud for, er det nok vanskeligt at gøre et regnskab op, hvor der er læringsmæssigt overskud på bundlinjen. Det samme gælder alder. Og i kroppen er dialekten også indlejret. Her kommer sandheden i talemåden om, at man ikke hører, hvad der bliver sagt, men måden, det bliver sagt på, frem. Sociolingvistikken kan fortælle os, at folk med forskellige dialekter vurderes helt forskelligt – bl.a. deres intelligens og venlighed – selvom de fortæller det samme. Og det er ikke i sig selv befordrende, hvis det er måden, noget siges på, der er i fokus.

Især det talte sprog fylder meget – og det gør det i to henseender. For det første tager det længere tid at kommunikere mundtligt end skriftligt. Vores ordfrekvens er højere, når vi læser, end når vi lytter til nogen. Som modtager er man altså i den fysiske, mundtlige dialog dårligere stillet, i det omfang informationsstrømmen er meget lav, så lav at det til tider kan blive kedeligt for eleven og den studerende. Det går for langsomt, der samtales ikke tilstrækkelig meget, og der produceres derfor ikke nok viden og lærdom. For det andet kommer den mundtlige samtale til at fylde uforholdsvist meget i klasserummet, da der ikke er plads til meget mere end en stemme af gangen, hvorfor megen af den uro, der naturligt trænger sig på via småsnak, udvekslinger af meninger og snak om helt andre ting eleverne imellem, ofte bandlyses: Man skal høre efter, hvad læreren siger. At vi i vores nordeuropæiske kultur samtidig forsøger at holde i hævd, at man skal lade den anden tale ud, ikke afbryde nogen og ikke tale i munden på hinanden, gør ikke kommunikationssituationen bedre: Det er svært at interagere i et fysisk klasseværelse. At tale – i bogstavelig forstand – er ikke altid hensigtsmæssigt i læ-

ringssituationer. Behovet for interaktion kan delvist løses via fx gruppe- og projektarbejde – men grundlæggende løses problemerne ikke.

Man lærer gennem samtale. Hvis man regner ud, hvor meget tid den enkelte elev eller studerende har til rådighed i løbet af en enkelt time, og læreren også skal nå at sige noget, bliver der ikke mange sekunder tilbage til læring for elever og studerende i klasselokalet. At kroppene er samlet på samme tid og sted, modvirker interaktion og dermed grundlæggende læring, selvom intentionen er den modsatte. Computerunderstøttet undervisning muliggør derfor ikke kun en frisættelse af kroppen i undervisningen fra tid og rum, den frisætter også tanken. Når der bliver sat turbo på interaktionen, sker der noget – fokus flyttes fra kroppen, fra den måde, den i alle sine sociale og kulturelle måder fremtræder på i klasserummet, fra image til det, det virkelig drejer sig om: interaktion, dialog, faglig udvikling, personlig udvikling og identitet.

For nylig blev jeg spurgt, om man ikke kendte sine dagstuderende bedre end de fjernundervisningsstuderende. Om der således ikke kom til at mangle det sociale. Men vedvarende intensive samtaler med de studerende over internettet betyder, at man kommer til at kende hinanden særdeles godt. Men det kan godt være, at man umiddelbart tror, at man kender sine dagstuderende bedre – men det kan være et synsbedrag.

Fjernundervisningsbegrebet - og interaktionsundervisning

For mig at se står vi i disse år på tærsklen til indgangen til en ny verden, hvor vi tænker og praktiserer undervisning på en helt anden måde end tidligere. Vi er ved at foretage et paradigmeskift. Men det kan gå trægt, især hvis vi tror, at vi med næb og kløer skal fastholde ideen om altid at mødes, når vi skal lære. De nye tanker om onlinebaserede læringsmiljøer bliver ikke kun udbredte inden for særlige kurser og uddannelser – de vil blive det i ethvert læringsrum. Den nuværende tankegang om klasselokalet lever grundlæggende ikke op til de krav, som en moderne uddannelse kræver – og den lever heller ikke op til hverken samfundets krav eller den forforståelse, som kommende generationer kommer med til læring. Naturligvis skal vi mødes fysisk med vores elever og studerende. Dette aspekt af læringen bliver bare ikke så centralt som tidligere. It-understøttede læringsmiljøer vil udbrede sig inden for uddannelse. Når fokus samtidig fjernes fra dannelse til kompetencer, fra uddannelse til læring, så bliver det så meget desto mere indlysende, at klasseværelset ikke længere er så centralt.

En del af den modvilje, der ses i hentydninger til, at fjernundervisning er en mere afstumpet, ”digital”, mindre social og en mere kold og amputeret måde at lære og studere på, kan skyldes den måde, vi taler om det på. Alene det, at man taler om brugen af ”informations”-teknologi, forvirrer problemstillingen. At bruge informationsteknologi betyder langt fra, at vi kun udveksler kolde logiske informationer og kendsgerninger. Informationsteknologien bruges i de nye læringsmiljøer til at kommunikere om viden, til at samtale og dermed til at lære og skabe viden. Ordet informationsteknologi kan derfor medføre nogle uheldige konnotationer, og det samme gælder, når vi taler om internettet som en ”informationsmotorvej”. Det kan godt være, at nye bredbåndsmuligheder muliggør en lind strøm af informationer – der er så radikal, at den slår over i analoge udtryksformer – men i den måde, man arbejder på i onlinelæringsmiljøer, er man fordybede. Og det er langt fra det billede, som ”motorvej” giver. Netop det, at man kan ”tale” med alle samtidig og hver især, muliggør dette. I fjernundervisningslitteraturen taler man om ansigt-til-ansigt-læring over for onlinelæring. Den første form har man i klasseværelset, og den kaldes også face-to-face-undervisning, forkortet til f2f-undervisning. Med dette f2f-begreb forestiller man sig måske to personer, der taler sammen, lidt ligesom man fx ser på illustrationer af den saussureske kommunikationssituation. Men dette kommunikationsideal tilgodeses nok i langt højere grad i onlinelæringsmiljøer end i klasseværelset, hvor en person kan tale til mange, men hvor der ikke er megen tid til dialogen to mennesker imellem.

Man forestiller sig måske også den ensomme studerende siddende nørtdagtigt foran computeren. Og det gør man, fordi der fokuseres mere på teknologien og hardwaren, end på hvad der sker. Det er jo ikke computeren, der er vigtig, den er blot et middel, men den måde undervisningen tilrettelægges på! Den studerende er ikke ensom, han er sammen med mange mennesker, taler dybsindigt og fagligt om mangt og meget, bare ikke fysisk.

Af flere årsager er begrebet ”fjernundervisning” derfor misvisende. Fjernundervisningsstuderende er langt mindre ”fjerne” for hinanden, end dem i klasserne. Hvis man vil lære noget som helst, bliver man nødt til at være aktiv. Både lærer og elever er nødt til at være særdeles nærværende og tilstedeværende – og netop fordi kroppen er fraværende, bliver man nødt til at udvikle sig til en særdeles god lytter. Fordi man således er ”nær” og ”til stede”, er termen ”fjern”-undervisning uheldig. Man kan også karakterisere de nye læringsmiljøer via udtryk som onlinelæringsmiljøer eller teknologiunderstøttet undervisning. Denne fokus på teknologien er dog uheldig, da den markerer forskellen i forhold til klasserumsundervisningen som noget teknisk. Udtryk som fleksibel undervisning har også vundet et vist indpas, men det fokuserer mere på de studerendes muligheder for at koble sig på undervisning og læring, når det passer dem. Det er også et aspekt, men ikke det væsentligste.

Det, der reelt karakteriserer disse nye læringsmiljøer, er, at man interagerer radikalt mere og bedre end tidligere, dels de studerende imellem, dels lærere og studerende imellem. Der er derfor tale om *interaktionsundervisning*. I sin hovedbestanddel udgør den en intensiv og dybt seriøs og forpligtende måde at kommunikere på – det bliver ikke bare til kommunikation, men til kommunikation par excellence: interaktion. Aldrig har så mange sagt så meget til hinanden på så højt et niveau, så intensivt og så tit!

Interaktionssamfundet og interaktionsundervisningen – ånd og gamle dyder i en ny form

Lars Qvortrup karakteriserer vores samfund ikke bare som komplekst, men hyperkomplekst. Han har ret, når han siger:

”IT paradigmet [sic!] er under-fantasifuldt, hvis det er så blottet for pædagogiske visioner, at det tror, at alting er godt nok, hvis blot vi fortsætter med at gøre, hvad vi hele tiden har gjort, speedet om med ny teknologi” (Qvortrup 2002, 10).

Vi skal nemlig ikke i de nye læringsmiljøer gøre det, vi hele tiden har gjort, bare på en ny måde. Vi skal til at tænke læring anderledes.

I det hyperkomplekse samfund tematiserer man ustandselig kompleksiteten, og den enkelte iagttager og italesætter sig selv på baggrund af kriterier, der ikke er fastlagt på forhånd. Fælles normgrundlag – som kendetegner bl.a. det tidligere landsbysamfund – erstattes med funktionel differentiering. Man kan se Qvortrups fremskrivning således, at de superindividualiserede samfundsborgeres største projekt bliver at navigere rundt i en mere eller mindre normløs verden – i hvert fald set i et overordnet perspektiv – uden store muligheder for at få fodfæste. Hovedudfordringen er ifølge Qvortrup kompleksiteten (Qvortrup 2002, 11).

Jeg vil hellere kalde hovedudfordringen for *interaktion*. Mennesker skal ikke lære at svæve orienteringshæmmede rundt – de skal lære at få fodfæste via interaktion. Interaktionsundervisning, det, der foregår i onlinelæringsmiljøer, understøtter denne udfordring. Man lærer ikke bare at kommunikere – man lærer at kommunikere om den måde, man kommunikerer på. Det giver mulighed for at etablere en platform i en verden, hvor det kan være svært at finde noget som helst fælles at stå på.

Vigtigt er også, at der etableres fodfæste via faglighed, en basis, som fremtidige samfundsborgere kan agere ud fra. Man kan ikke orientere sig – hverken fysisk (jævnfør undersøgelser af børns viden om geografi, hvor de ikke vidste, hvor byerne i Danmark ligger) eller generelt i verden, hvis man ikke har basal viden.

Der er i dag i en vis grad en uholdbar holdning til elevers og studerendes paratviden: Det behøver de ikke at kunne. ”Udenadslære og terapi tilhører som bekendt en svunden tid, nu skal børnene lære at lære” (Qvortrup 2002, 11; se også Qvortrup 2001, 91 for næsten samme formulering). Men elever bliver nødt til at have paratviden i det moderne samfund. Hvis de ikke ved, hvor Nakskov ligger, eller ikke helt præcist ved, hvordan de skal stave en bestemt internetadresse, så komme de ingen steder hen. At kunne navigere og have fodfæste bliver om muligt endnu mere vigtigt i det hyperkomplekse samfund. Man kan ikke navigere i et samfund, hvis man – som en censor i samfundsfag for et halvt års tiden skrev – kun er dygtig til fortælle sin *mening* om fx demokrati, men ikke ved, hvad det reelt er, når man bliver spurgt til det. Kulturelle analfabeter kan ikke navigere.

Generelt er elever og studerende gode til at skrive om alle mulige forskellige emner – og have en mening om dem også. Men de gør det i dag ofte på en uhensigtsmæssig måde. Kun et fåtal evner at lave sætninger eller ord på en ensartet måde, at følge normen. Det betyder igen, at når andre skal læse det, skal de gætte sig til, hvilken strategi afsenderen har lagt. Det at kunne formulere sig efter gældende normer – at stave og sætte tegn – bliver forudsætningen for at navigere, for det giver fodfæste, det bliver et udgangspunkt for kommunikation. Hvis den interaktive kommunikation skal lykkes, bliver man nødt til at skrive på sådan en måde, at sproget ikke i sig selv påkalder opmærksomhed på grund af særegne og unormerede konstruktioner, men sådan at fokus kommer på det, der bliver sagt.

Der skabes viden i interaktionsundervisningen. Vi kommunikerer ikke bare om de forskellige faglige emner, men også om den måde, vi kommunikerer på. Og det er et aspekt, der opfylder interaktionssamfundets krav. Interaktiv kommunikation er i dag i sig selv en ressource, for af den udspringer viden.

Det store projekt i vores samfund bliver at få interaktionen til at lykkes. Netop interaktionsundervisningen – den onlinebaserede undervisning – passer her som fod i hose. Interaktionsundervisning muliggør fodfæste i en verden, der er i hastig forandring. Det kan man få ved at hægte sig godt og solidt på sproget – sproget formår det kunstgreb at forbinde det kendte og nære med det nye og foranderlige: Via sproget kan vi tale om det nye, vi kan forholde os til det, og vi kan reflektere over det. Et godt og solidt tag i sproget dæmper op mod orienteringsløsheden.

I it-understøttet undervisning får netop sproget en renæssance. Her bruger elever og studerende ikke kun sproget til at snakke og skrive om abstrakte emner, men de bruger det først og fremmest til selv at kommunikere relationer. Netop det, at hele kommunikationen skal ned i skrift, betyder, at den flygtighed, som ofte karakteriserer klasseværelset, undgås. Med interaktionsundervisning sikres, at sproget i fremtiden kommer til at kunne bruges til at sige noget med, til at reflektere med og til at være et værktøj til at forandre forhold med – sproget sikrer, at man kan håndtere kompleksiteten.

Der er i den pædagogiske og didaktiske debat blevet argumenteret for, at læringens mål ikke er ”opbevaring” af viden og information – men håndtering af relationer. Og det er rigtigt – i vores samfund er det nødvendigt at lære at håndtere relationer – også nye relationer – hele tiden. Men det er vanskeligt, hvis vi tager klasserummet som udgangspunkt. Anne Knudsen har ret i sin betragtning om, at vi i stor udstrækning og uhensigtsmæssigt opdyrker sociale egenskaber som stabilitet, bekendthed, intimitet og kronisk nærhed i klasseværelset. Hun skriver:

”Problemet med at have denne type færdigheder som skolens vigtigste målsætning i det sociale er imidlertid, at der ikke er megen udsigt til, at børnene som voksne vil skulle leve i en samarbejdende familie med folk, de kender ud og ind, som de har lært det i skoleklassen” (Knudsen 2003, 13).

Sådanne fællesskaber bliver ikke længere primære i vores samfund. Derimod skal man være i stand til at knytte alt fra intensive til overfladiske relationer hele tiden og af kortere eller af længere varighed. Det lærer man i høj grad via fjernundervisning.

Interaktionsundervisning er både faglighed og relationer. Der er dog ingen modsætning i at have et kompetencebegreb, hvor man *både* skal have basal viden *og* skal kunne lære at lære ved at kunne håndtere relationer og interaktion. Ved netop hele tiden – ikke uden en vis navigation – at gå skriftligt og sprogligt i dialog med færdigheder og fag udvikles begge sider af kompetencerne.

Hele traditionen med at forstå skolesystemet med de gode sociale relationer, det levende ord, den åndrige undervisning, kreativiteten, intuitionen, nærværet, fordybelse og alle de humanistiske dyder, og måske de bløde pædagogiske idealer, lader sig vanskeligt opretholde som andet end et romantisk overleveret ideal fra en svunden samfundskultur, når det tænkes i klasseundervisningssammenhæng. Men med interaktionsundervisningen kommer vi ikke længere bort fra sådanne idealer – tværtimod. Interaktionsundervisningen kræver nærvær, fordybelse og faglighed. Her er image out, og personlighed in. Og den kræver en helt anden bevidst omgang med sprog, end den mundtlige tradition tillader. Den iscenesætter også alle aktørerne i reflekterede sociale relationer. Interaktionsundervisning giver de gamle dyder en renæssance.

Idealerne kommer ikke dårligt tilbage

I de sidste år har vi jævnligt set, at vores undervisningssystem kritiseres. Det fremhæves i debatten, at eleverne ikke kan det, de forventes at kunne – og at lærerne måske ikke er dygtige nok. Folkeskoleelever læser og skriver ikke så godt, som de gør i lande, vi normalt sammenligner os med. De er ikke gode til engelsk, de ved ikke, hvor Nakskov ligger, og de kan ikke stave. Nogle af de sidste politiske strømninger går på, at eleverne ikke skal have flere timer, men lærerne skal derimod på skolebænken. Lærerjobbet har fået en deroute som prestigefyldt job.

En del tyder således på, at der er noget helt grundlæggende galt i vores uddannelsessystem. I den seneste tid er der således fokuseret meget på begreber som faglighed, kompetencer og læring. Faglighed er i dag ikke udenadslære, men består i at eleven kan forholde sig undersøgende og kritisk i forhold til sit emne. Heraf projektarbejde. Dannelse er blevet afløst af kompetencer. Nu skal det, man lærer, også kunne bruges til noget.

Man har i stort omfang forsøgt at løse nogle af skolesystemets tilpasningsproblemer ved at gøre det inden for en forældet forforståelse af, hvad et skolesystem er. Man har forsøgt at dreje på en række knapper inden for det samme paradigme – og det har man gjort, når man fx har givet skolebørn flere dansktimer, når de ikke var gode nok til dansk. Det er en løsning, der skruer kvantitativt op for timerne, men kvalitativt ikke tænker undervisning på en ny måde. Hvis man gør noget på en forkert måde med et bestemt antal timer, gør man det måske bare endnu mere forkert med et forøget antal timer.

Alle de gode intentioner, der ligger i tanker om lærerens gode dialog med eleverne, den gode samtale, det hele menneske, autensiteten og det umiddelbart sympatiske i at eleverne ikke længere skal terpe paratviden, er centrale. De tænkes bare ofte forkert og inden for samme paradigme. Løsningen ligger i stedet for i en mere samfundsmæssig adækvat undervisning, der fokuserer på interaktivitet.

En stor dansk didaktiker har sagt, at undervisningen i folkeskolen er på samme niveau som de lærere, der underviser nu, selv blev udsat for. Gid det var såvel og ikke værre. Endnu værre er det dog, hvis vi i vores skoletankegang ikke stiger ud af landsbyskoletankegangens fysiske nærhed og bevæger os ind i interaktionssamfundets nærhed og realitet. Kun på denne måde kan ånden, kreativiteten og vores basale værdier om at være sammen, at mødes, at lære, at tale sammen og at være sociale bringes med.

Litteratur

- Andreasen, Lars Birch (2002): "Virtuelt samarbejde i en flydende modernitet", i: Uddannelsesstyrelsen.
- Geer, Ruth & Alan Barnes (2001): "Teaching and learning through technology-mediated interaction", i: Watson & Andersen (eds.).
- Gaarsmand, Bodil og Benny Jacobsen (red.) (2003): Folkeskolen: ekstern tilpasning og intern organisering. Værløse: Billesø & Baltzer.
- Grevy, Carlo (2003): "Fagre nye fjernundervisning". Kronik i Politiken d. 23. maj.
- Grevy, Carlo (2004 a): "Fra e-læring til i-læring – om interaktion i fjernundervisningen", i: Wiedemann, Hansen og Marker (red.).
- Grevy, Carlo (2004 b): "I-læring – i for interaktion, integritet og individualitet", i: UP, Unge Pædager 6.
- Hansen, Mogens (2003): "Børns mange intelligenser og den upraktiske skole", i: Gaarsmand og Jacobsen (red.).
- Knudsen, Anne (2003): "Enten er man boglig - eller også er man på bistand", i: Gaarsmand og Jacobsen (red.).
- Korsgaard, Ove (2003): "Dannelse får krop", i: Gaarsmand og Jacobsen (red.).
- Krogh, Niels Ole (2003): "Digitale pædagoger", i: Børn og unge 44, 11-12.
- Lorentsen, Annette (2002): "Ansvar for andres læring", i: Uddannelsesstyrelsen.
- Nicholson, Paul & Geoff White (2001): "Teaching for quality learning online", i: Watson & Andersen (eds.).
- Passig, David & Tali Noyman (2001): "Training kindergarten teachers with virtual reality", i: Watson & Andersen (eds.).
- Paloff, Rena M. m.fl. (1999): Building learning communities in cyberspace. San Francisco. Jossey Bass.
- Qvortrup, Lars (2000): Det hyperkomplekse samfund. 14 fortællinger om informationsamfundet. Kbh.: Gyldendal.
- Qvortrup, Lars (2001): Det lærende samfund - hyperkompleksitet og viden. Kbh.: Gyldendal.
- Qvortrup, Lars (2002): "Det lærende samfund", i: Uddannelsesstyrelsen.
- Qvortrup, Lars (2003): "Skole og viden i et hyperkomplekst samfund", i: Gaarsmand og Jacobsen (red.).
- Rønholt, Trine (2002): "Uddannelse og læring på arbejdspladsen - voksne og it", i: Uddannelsesstyrelsen.
- Schrum, Lynne (2001): "Dimensions of student success in online learning", i: Watson & Andersen (eds.).
- Stacey, Elizabeth (2001): "Social presence online: networking learners at a distance", i: Watson & Andersen (eds.).
- Sørensen, Birgitte Holm (2002): "Børns brug af interaktive medier - inspiration til ny læringspraksis i skolen", i: Uddannelsesstyrelsen.
- Uddannelsesstyrelsen (2002): Uddannelse, læring og it. 26 forskere og praktikere gør status på området. Kbh.: Undervisningsministeriet.
- Watson, Deryn & Jane Andersen (2001) (eds.): Computers in education. IFIP TC3, Seventh IFIP World Conference on Computers in Education WCCE 2001. Boston, Dordrecht, London: Kluwer Academic Publishers.
- Wiedemann, Finn; Jens Jørgen Hansen og Torben Kure Marker (2004): It og professionsuddannelse - pædagogiske erfaringer og perspektiver. Syddansk Universitetsforlag.